

УДК [811.111:811.161.1:811.161.2]’373.2:165.194(043:5)

К. Д. Долбіна

СТРУКТУРА УЗУАЛЬНОГО СКРИПТА ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗООНІМІЧНОГО ФРЕЙМУ

Статтю присвячено аналізу результатів вільного асоціативного експерименту, який було проведено на матеріалі української, англійської та російської мов. Виокремлено типи реакцій, сформовано структуру асоціативного поля зоонімів-стимулів, встановлено асоціативні геіштальтні ядра аналізованих власних назв.

***Ключові слова:** зоонім, асоціативний експеримент, зоонімичний фрейм, узуальний скрипт, реакція, асоціативне поле, геіштальтне ядро.*

Останнім часом дослідження пропріальної лексики набули нового імпульсу завдяки створенню **когнітивної ономастики** [8, 5, 6, 7], яка вивчає «буття власних назв у ментальному лексиконі, форми концептуалізації власних назв і способи організації онімних концептів в онімні фрейми» [2: 140]. З когнітивної точки зору власні назви є «важливою частиною мови, яка породжує значення... Власні назви посідають місце у сітці значень, яка існує у нашому мозку» [29]. До речі, попри «молодість» когнітивної ономастики, у світі поширюється зацікавленість такими дослідженнями. Наприклад, в Університеті Глазго започатковано новий проект «Когнітивна топонімія», який сконцентровано на вивченні концептуалізації європейських топонімів [27]. Головною метою нашої роботи є з’ясування когнітивних структур організації онімичних одиниць у ментальному лексиконі носіїв української, англійської та російської мов, а також місце досліджуваних онімичних концептів у ментальних картинах світу цих етносів.

Зоонімичні концепти є фрагментами **концептуальної** та **мовної картини світу**, «перша з них... охоплює змістове, узагальнене знання про дійсність... Друга з них... являє собою переломлення елементів когнітивної картини світу крізь призму мовної свідомості, а саме крізь систему мовних значень» [18 : 6]. Ці два поняття було введено до гуманітарної парадигми відповідно Л. Вітгенштейном та В. фон Гумбольдтом.

Як постулює Ж. П. Соколовська, термін **картина світу** вживається для «означення сукупності уявлень людини про реальну дійсність» [22: 19], а **мовна картина світу** — це «сукупність всього мовного змісту, яка є відносно постійною та яка повільно еволюціонує у часі» [22 : 6]. **Концептуальна картина світу**, за дефініцією О. О. Селіванової, це «представлення у свідомості інтеріорізованого людиною світу», а **мовна картина світу** — це «фіксація результатів концептуалізації та категоризації світу в колективній свідомості» [20 : 300]. Тобто мовна картина світу суттєво пов'язана з концептуальною: «Креативний (сенсоутворювальний і культуротворчий, когнітивний і формотворчий) ПОТЕНЦІАЛ РІДНОЇ МОВИ глибинно закорінений у внутрішньому світі людини», тому «довколишній світ.. засадничо суб'єктивізований, «розчленований» і заново реінтегрований у новій континуальності — у континуальності світу мови» [9 : 16].

Детальний аналіз походження та розвитку терміна **мовна картина світу** надав О. Д. Огуй, який наводить його 50 дефініцій [17]. Вчений виокремлює дві парадигми розуміння цього терміна — класичну та когнітивну [17 : 15] — та зазначає, що мовна картина світу «виявляє себе як узвичаєне польове застосування системно організованого лексикону [, який]...служить для відображення світоглядної, когнітивної та перетворювальної діяльності індивіда в мовному соціумі» [17 : 16]. Через поняттєву сферу мовна картина світу базується саме на концептуальній картині світу, яка членує картину світу та є стрижнем мовної картини [17 : 17]. Картина світу, яку О. Д. Огуй розуміє як «сукупність уявлень про навколишню дійсність», є основою концептуальної картини світу, яка «в межах досвіду мовця опосередковано поділяє мовну картину світу на певні фрагменти», тобто мовна картина світу — це «історично складена в побутовій свідомості людей певного мовного колективу та історично відображена в лексиконі сукупність досвідних уявлень про світ (КС), його облаштування, що через етноспецифічну концептуалізацію (ККС) відбивається в сукупностях лексем, організованих за семантикою в ЛСГ» [17 : 25].

У когнітивній парадигмі виокремлюють доволі різні картини світу, зокрема топонімну [3], хрононімну [15], хрематонімну [24]. Так само вважаємо за потрібне виділити **зоонімну картину світу**, основним засобом вивчення якої у даній розвідці є психолінгвістичний експеримент, який уможливить розуміння етнічної зоонімної картини світу

кожної з досліджуваних мов з подальшим порівнянням та висвітленням спільного й відмінного.

У нашому аналізі хід дослідження йде від індивідуального ментального лексикону до загальномовного онімічного фрейму, від мовної до концептуальної картини світу, тому «дуже важливо встановити співвідношення індивідуального у мові та загального, встановити межі припустимих коливань індивідуального мовлення порівняно з мовою колективу» [10 : 6]. Весь культурний, духовний світ етносу є закодованим у його мові, «саме тому мова відображає культурно-національну ментальність її носіїв» [12 : 111]. Інакше кажучи, «Асоціативний тезаурус є відображенням образу світу даної культури» [25 : 103].

У когнітивній лінгвістиці мова дефінується як «засіб доступу до мисленневої, ментальної, інтелектуальної та інтеріоризованої у голові (мозку) людини діяльності» [11 : 69]. Одним з провідних методів когнітивних досліджень, який дозволяє «об'єктивувати» (тобто вербалізувати) концепти за допомогою різних словесних форм» [11 : 107], є асоціативний експеримент, у якому «конструюються мережі асоціацій у свідомості індивіда й етносвідомості» [21 : 115], завдяки чому чітко виявляється структурна організація знань у ментальному лексиконі. Вільний асоціативний експеримент слугує «цінним джерелом інформації» та є дуже корисним у дослідженні «психологічних еквівалентів «семантичних полів»» [13 : 9], які є синонімом відсутнього у той час у російській лінгвістиці терміна **фрейм** [8 : 236].

Асоціативний психолінгвістичний експеримент дійсно дозволяє пізнати індивідуальні, ідіолектні фрейми, у тім числі й онімні, а через встановлення асоціативних норм — також корпоративні та загальнономовні фрейми [6 : 236]. У мисленні людина оперує концептами, тож такий експеримент дозволяє зрозуміти, з чого складається і як побудована матриця мовленневої поведінки людини [24 : 103]. Асоціативний експеримент є продуктивним інструментом у дослідженні концептів, ментальних процесів та концептуальної картини світу [15 : 104]. Семантичне наповнення зоонімічних концептів найкраще віддзеркалюється в їх асоціативному полі, яке, у свою чергу, можливо пізнати лише за допомогою асоціативного експерименту.

Оскільки нашим головним завданням є висвітлення структури асоціативного поля зоонімів, слід уточнити дефінування терміну **асоціація**: це «динамічний тимчасовий нервовий зв'язок між... психічни-

ми явищами... а також їхніми позначеннями в мові, який утворюється за певних умов на підставі рефлексу суб'єктивного реагування на відповідні стимули» [20 : 44]. Як зазначає О. О. Селіванова, типологія вербальних асоціацій є однією з найбільш дискусійних проблем психолінгвістики [20 : 45]. Вчена наводить приклади розподілу типів асоціацій Г. С. Щур, О. П. Клименко, Н. В. Уфимцевої, А. О. Лурії, Ю. М. Караулова, Т. В. Соколової. Завдяки величезній зацікавленості сучасного наукового загалу цей список можна продовжувати, але основним висновком буде те, що асоціати певним чином групуються, структуруються і, відповідно, віддзеркалюють когнітивні механізми процесів концептуалізації та категоризації.

У різних мовах є суттєвий збіг: асоціювання відбувається за обмеженою кількістю напрямків, які складають структуру асоціативного поля, причому зазвичай таких гілок асоціативної структури є не більше десяти [23 : 13]. Так, О. О. Селіванова пропонує «розробити ряд класифікаційних параметрів, у які вкладатиметься більшість уже встановлених типів», причому «треба враховувати рівневу ієрархію асоціацій, тобто їхню проекцію на мовну ієрархію, на структуру свідомості, психічний механізм реагування, концептуалізацію та категоризацію досвіду і т. ін.» [20 : 46].

Саме вільний асоціативний експеримент дозволяє окреслити асоціативне значення через аналіз та синтез асоціативної реакції на задане слово-стимул [28]. Вільний асоціативний експеримент має своєю перевагою «відносну легкість отримання масового експериментального матеріалу, що потім підлягає багатоаспектній обробці за багатьма параметрами» [26 : 167], причому «результати асоціативного експерименту підтверджують, що асоціативні відповіді ніколи не є випадковими. Вони відображають культурний фонд нації, її світогляд, який передавався з покоління в покоління, завдяки своїй значущості продовжують існувати в свідомості народу» [12 : 114].

Важливою науковою подією українського мовознавства стала поява «Українського асоціативного словника» у 2007 році. Перший том цієї обсяжної праці С. В. Мартінек структуровано «від стимулу до реакції», другий — «від реакції до стимулу» [28]. До того часу в українській лексикографії існувало лише два асоціативні словники, видані у 1979 та 1989 роках [1], крім того, у межах дисертаційного дослідження О. Ю. Карпенко було укладено невеликий онімічний асоціативний

словничок у 2006 році [7], а пізніше, у 2010 та 2012 роках з'явилися асоціативні словнички з хрононімною та хремотонімною лексики [15, 24].

Матеріалом цього дослідження послуговували результати вільного асоціативного експерименту, який було проведено із залученням 30 інформантів-носіїв англійської мови та такої ж кількості носіїв української та російської мов. Інформанти надали свою реакцію на стимул, який було подано на рідній мові. Всі словникові статті містять п'ять числових показників:

- 1) загальна кількість різних реакцій;
- 2) загальна кількість всіх реакцій;
- 3) кількість різних онімічних реакцій;
- 4) загальна кількість онімічних реакцій;
- 5) загальна кількість відмов.

Узуальні зооніми, які увійшли до нашої анкети, містять власні назви тварин, що реально існують чи колись існували у світі. Сюди ми включили зооніми таких всесвітньо відомих тварин, як *Larry* — кіт-мишолов у резиденції британських прем'єрів на Даунінг-стріт, який з 3 лютого 2011 року займає посаду Головного мишолова резиденції уряду Великобританії, чи *Bubbles* — шимпанзе, колишній домашній улюбленець Майкла Джексона, який довгий час мешкав з ним у одному будинку. Не лише завдяки відомості володарів тварини стають відомими, а й через власні чесноти, як, наприклад, *Белка* та *Стрелка* — відомі космонавти, та *Мастрояни* — талановитий горобець-актор з кінофільму Н. Михалкова «Сибирский цирюльник». Не всі з обраних тварин ще живі. Скажімо, *Пантелеймон* — кіт-перс, який був особливою принадою одного ресторану в Києві та здобув надзвичайну популярність серед відвідувачів закладу та мешканців міста, загинув при пожежі, а власниця ресторану вирішила встановити бронзовий пам'ятник тварині. Ступінь відомості у тварин-донорів стимулів для нашого експерименту теж різний — від всесвітнього до локального.

Опитування російськомовних респондентів дозволило нам отримати наступні реакції на узуальні стимули-зооніми:

1. Аліса 18/30/8/8/0 СГАОП — Аліса у Країні Мрій; Ліса-Аліса

Аліса — в стране чудес 6; лиса 4; *Страна Чудес* 4; девочка 2; сказка; 50 капель валерьянки; *Гостья из будущего*; *Страна Зазеркалье*; писатель детский; *Лиса*; платье; *Селезнёва*; чудо; чудеса; чудес; *Булычёв*; имя; *Чеширский кот*.

2. Белка и стрелка 11/30/1/1/0 СГАОП — політ у космос

космос 14; собаки 4; собака 3; ракета 2; собачки; собаки-космонавты; космонавты догагаринцы; космонавты; сказка; політ в космос; *Гагарин*.

3. Дорофей 25/28/5/5/2 СГАОП — кіт

кот 4; гусь; русское старинное имя; античность; *Греция*; имя; *Тимофеевич*; меланогастер (дрозофила); язычн. *Бог*; не знаю; летопись; сон; мальчик; медикаменты; подарок фей; волшебство; дедушка; славянин; трофей; греческий бог; морфий; шалфей; *Андрей*; *Ёлкин*.

4. Мастрояни 21/27/6/12/4 СГАОП — кіноактор М. Мастрояні, Італія

Марчелло 5; *Италия* 2; скрипка 2; *Марчело Мастрояни*- итал. артист; лидер; актер; кино; не знаю; конь; население; это кто?; древние славяни; режиссёр; паста; кавказец; *Грузия*; матрос; настроенье; магистраль; *Хиросима*; *Токояки*.

5. Маги 22/28/1/1/2 СГАОП — чародійство, Гаррі Поттер

Гарри Поттер 3; волшебники 2; волшебство 2; бульон 2; колдуны 2; волшебник; собака; колдовства; тайные знания; фокусы; заклинания; экстрасенс; чудеса; игры; друиды; чудо; гадалки; магическое деяние; кубик; кубики; нат; драги.

6. Эрмитаж 22/30/4/4/0 СГАОП — музей, живопись

музей 8; картины 2; выставка 2; галерея 2; картина; *Москва*, выставка для приезжих; *Питер*, сосредоточение искусства; картинная галерея; ретро; живопись; зал; *Санкт-Петербург*; большой коридор; беяш; экипаж; большое красивое здание; искусство; кафе; *Франция*; великолепный музей.

7. Вадик 24/30/4/4/1 СПАОП — хлопєць, друг

друг 3; парень 2; сосед 2; имя мужское; братан; брат; мужское имя; малочик; имя мальчика; мой родственник; *Длинный*; мужчина; *Юрдик*; гараж; имя; одноклассник; дитя; муж; парень; велосипед; маленький мальчик; друг, одноклассник; *Лада*; *Шинкарук*.

8. Буся 18/30/2/2/1 СГАОП — кіт, бабуся

кошка 10; собака 2; бусинка 2; бабушка 2; йокширский терьер; белая болонка с нашего двора; кот; малыш; бабуся; комплимент; котик; я; маникюрщица; имя крысы; бусы; какое-то домашнее животное; *Жучка*; *Дуся*.

9. Батыр 20/27/8/10/3 СГАОП — хан, очільник

хан 6; *татаро-монгольское иго*; *Хан*; овчарка; *Казахстан*; проізведеиіе; *Бахчисарай*; пас; гопник; начальник *С-инженіринга*; *Sengin.*; директор; *С-инженіринг*; богатырь; монгол; певец *Батырхан Шукенов*; калмык; прозвище; історія; *Батый*; *Улан*; старорусское слово.

10. Кинг 18/30/7/14/1 СГАОП — Стівен Кінг, король

Стивен 7; король 5; лев 2; *Конг 2*; *Лютер Мартин Кинг* и *Кинг* — соврем. писатель; писатель; *Лютер*; перевод; ужасы; король лев; книги; конг; триллер; *Руплинг*; писатель; киноночь; *Стивен-король ужасов*.

Опитування україномовних інформанів дозволило укласти наступний словничок:

1. Фред 19/24/5/9/6 СГАОП — Фреді Крюгер, актор

Крюгер 3; актор 3; *Фреді Крюгер 2*; чоловік; віднесені вітром; ім'я чоловіка з *США*; фізика; бай-бренд; друг; *Гаррі Поттер*; хлопець; іноземець; *Фредді Мерк'юрі*; герой фільму; закон; науковець; герой; друг; *Зигмунд*.

2. Фунтик 15/30/1/10 СГАОП — мультфільм, свиня

мультик 7; свиня 4; порося 4; маленький 2; поросятко 2; фантик 2; персонаж із мультфільму; слоник; порося з мультфільму; фунт; мишка; папірець; цукерка; стерлінг; *Пунтик*.

3. Кася 24/30/5/6/0 СГАОП — коза, Катерина

коза 4; мася 3; коса 2; жаба; *Базя*; жінка; прізвисько; друг і черепаха; *Ася*; каша; дитя; ім'я; *Катя*; пестливе звертання; скорочення ім'я *Катя*; *Каста* (муз.група); не знаю; дівчина; дім; *Катерина*; мала; качечка; ім'я; киця.

4. Бос 16/30/2/2/0 СГАОП — очільник

начальник 12; шеф 3; голова 2; посада ректора; очільник компанії; біг-борд; *Барбос*; головний; пакет; відповідальний; бокс; сурок; собака; коса; біс; *Хюго*.

5. Чіта 18/26/4/4/4 СГАОП — пісня, танець

дріта 6; *Дріта* — *маргарита 2*; пісня 2; п'яниця; місто; дівчина; ім'я; *Чіта* (місто); *Чіта-дріта*; героїня фільму; дріта (танець); кицька; італійка; кішка; танець; мавпа; місто; собака.

6. Шоколад 23/30/2/3/0 СГАОП — солодощі, смачно

солодощі 5; какао 2; смачно 2; смакота 2; смачний та молочний; лісові горіхи; приємні солодощі; мармелад; чорний; гіркий; гарячий;

цукерки; дитина; «Корона»; «Мілка»; смак; напій; дитинство; настрої; зефір; «Корона»; смакота; шок.

7. Пантелеймон 12/30/1/1/1 СГАОП — Куліш, святий

Куліш 10; святий 5; письменник 4; чоловіче ім'я 2; свято; ім'я; храм; кіт; тато, пророк; вулиця; казак.

8. Венді 23/ 27/5/6/3 СГАОП — плем'я, невідомо

плем'я 3; *Ванда* 2; не знаю 2; невідоме слово; індіго; село; гори; назва племені; слониха з мультика; слон; *Каспер*; *Пітер Пенн*; дівчинка; персонаж з фільму; щось; машина; *Ганді*; окріп; англічанин; собака; загадка; *Фенди*; бренди.

9. Мідорі 17/28/4/5/2 СГАОП — помідори, Федора

помідори 10; *Федора* 2; місто 2; село; сидори; не знаю; ім'я; жінка *Мидора*; слов'янське ім'я; гори; *Мийдодир* (мультік); *Майори* (квіти); майоріти (виднітися); спиртне; салат; дари; мед.

10. Пломбір 7/30/0/0/0 СГАОП — морозиво, дитинство

морозиво 21; дитинство 3; смак 2; холод; спогади; йогурт; бригадир.

Анкетування англомовних учасників експерименту надало наступні результати:

1. Dolly 25/32/9/15/0 СГАОП — співачка, лялька

Dolly Parton 3; *Parton* 4; child 2; *Polly* 2; *Dolly Parton*, famous country singer; *Madison*; children's doll; sheep; evil; cute girl; sheep; *Barbi*; *Cabbage patch kids*; shoes; *Action man*; *Molly*; sweets; boyfriend's mum; the doll; toy; toys; dolls house; singer; reminds me of being a child; working 9 to 5 (song).

2. Larry 26/32/8/8/10 СГАОП — щасливий

happy 2; alone 2; *Harry* 2; loner 2; *Barry* 2; the lamb 2; A guy my mother dated; «*Bud*» *Melmun* (skit comedian); numbers television character; *Hagman*; window; happy as; farmer; lonely; the cat; *Bob*; person; I don't know; the elephant; boy; name; school; happy as *Larry*; lorry driver's name; *Larry the lobster*; *Lanky larry*.

3. Maru 26/29/8/8/3 СГАОП — іноземний

foreign name 2; place 2; food 2; A city in *South America*; *Maroon*; II; *Mara*; *The mighty boosh* (TV programme); foreign; sad; sea creature; never heard of it; exotic; *Fantasy Island*; *Tora*; lesbian; mushroom; love; unknown; food (dessert); *Mariang*(pudding); ocean; girl; bbamboo; *Bedknobs and broomsticks* (film); sounds like a herb.

4. Bubbles 24/32/5/5/0 СГАОП — купіль, бульбашки

bath 5; soap 3; pop 2; fun 2; an adult dancer; peaches; *Michel Jackson*; children; happy; water; blowing; happiness; *Mickle Jackson*; *Magee* (Scottish surname, character, book); *West ham* (football team); all the time; blowing bubbles- children; gum; playing; *Powerpuff Girls* (cartoon names); personal space bubble; bubbles; fun; bubbles in the air.

5. Max 27/31/8/8/1 СГАОП — собака, влада

dog 3; power 3; my friend in Odessa; *Headroom* (1st digital personal-ity creation); car; *Clifford*; God son; imum; boring; a million; *Maximillion*; movie; money; *Head Room*; *Powa* (tv character); geeza (dude); crisps; dog's name; night; names or size (minimum/maximum); strength; a million; name; friend; *Mad Max* (film character); *Maximillium*; *mighty max*. a kids boy from my childhood.

6. Baby Luv 23/32/3/3/0 СГАОП — кохання, пісня

love 4; song 4; weird 2; babies 2; Aww 2; nickname for a small girl; «*The supremes*» (band 60); pregnancy; songs; son or daughter; you; dolls; dauter; wrong; daughter; *Nicole Scherzinger* (singer); marsha; unknown; cute; music; puppies; sweets; a song by *diana ross*.

7. Gizmo 21/32/5/11/0 СГАОП — гремлін, технічний прилад

Gremlins 6; gadget 5; *Gremlin* 2; cartoon character 2; gadgets; dog; the dog; my dog; character from the movie 'Gremlins'; *The Flintstones* (space creature); techn; game; TV remote; name; cartoon; film; cat; electronics; controller; can't remember; a friend's dog is called *Gizmo*.

8. Witchitar 26/31/7/9/1 СГАОП — вільма, потойбічне

America 3; witch 3; witch craft 2; evil character in a children's play; *Kansas* (state) *Wichita* (city); magic; *Lineman* (song); guitar; what you on abat; scary witch; picture; witch doctor; place; *Avitar* (film); *Canada*; I don't know; food; wheelchair; witches; unknown; superstar; *Zombieland*; childrens TV; nothing; sounds like a character from a fantasy novel.

9. Hardey 27/31/6/9/2 СГАОП — Лорел, хлопчики

Laurel 4; motorbike 2; nobel character in a children's play; boys; hardware; *Ed*; hard working; clothes; peak-a-boo; dojjy name (weird); fatty; handy man; uncle; strong; man; hard man; comedian; *Boys* (*Hardy boys*); the dog; tough; unknown; friend; ale; *Lawrence*; *Hardy boys*; *Harley*; someone who is tough

10. Keiko 28/31/9/12/0 СГАОП — Японія

Japan 4; nickname of a friend of mine in *Florida U. S. A.*; cat name; boxing; camera; peak-a-boo; dojjy name; ugly; music note; restaurant; whale;

cat; *Jones*; sicko; cartoon; monkey; I don't know; *Coco*; fighter; unknown; chocolate; coffee; *Ikea*; *Cola*; *Atari* (*Manga* film) (anime film name); *Lilo and Stich*; kilo; *Hiako*; the name of a fish.

Всі отримані реакції було класифіковано у межах однієї мови, що уможливило встановлення певних зоонімічних універсалій, а також відмінностей у функціонуванні індивідуальних онімічних фреймів носіїв різних мов. Таким чином, співвідношення типів реакцій на матеріалі трьох мов можна унаочнити у наступній таблиці:

Таблиця 1

Співвідношення типів реакцій на узуальні зооніми

№	Тип реакції	Українська мова	Англійська мова	Російська мова
1	Гіперонімічні	40,4 %	45,8 %	56,6 %
2	Суміжні	8,7 %	7,5 %	10,1 %
3	Фонетичні	13,5 %	8,1 %	9,1 %
4	Меронімічні	2,5 %	5,5 %	8,1 %
5	Загадкові	3,8 %	8,1 %	7,1 %
6	Синонімічні	13 %	10,4 %	4 %
7	Квалітативні	20,2 %	7,7 %	4 %
8	Каузативні	0,6 %	7 %	1 %
	Загальна кількість	100 %	100 %	100 %

Проаналізувавши отримані дані щодо асоціатив узуальних зоонімів, можемо висновувати, що, по-перше, реакції реципієнтів не завжди вказували на саме той денотат, який було обрано для експеримента, як, наприклад, жодна реакція не відносилася до вівчарки Г. Стерлігова, ім'я якої є донором для назви першої радянської біржі «Аліса». Тобто за наявності більш відомого денотата, такого як головна героїня казок Л. Керролла, асоціативне поле аналізованого оніма наповнюється ним як більш потужним сугестоном.

По-друге, семантичні гештальти асоціативного поля, які були сгруповані з поданих асоціатив, причому лише перші два сформували гештальтне асоціативне ядро, інколи доводилося вказувати лише у єдиній репрезентації. Це відбувалося через те, що асоціативне поле певного оніма мало однорідну семантичну структуру та сгрупувалося навколо єдиного референта.

По-третє, доволі близькими за кількісними показниками виявилися спроби інформантів віднайти гіперонім — кількість гіперонімічних реакцій складає 40,4, 45,8 та 56,6 % в українській, англійській та російській мовах відповідно. Тобто виходить назовні процес категоризації, в якому інформанти намагаються зрозуміти, що позначає поданий онім-стимул. Реакції за суміжністю та меронімічні також представлено у результатах опитування доволі симетрично — 8,7, 7,5 та 10,1 %; 2,5, 5,5 та 8,1 %. Можемо пояснити це тим, що метонімія є загальноприйнятною когнітивною операцією, яка призводить до економії зусиль у мовленні, мові та мисленні. Щодо фонетичних, співзвучних зі стимулом реакцій, вони представлені досить однорідно, тож можемо висновувати, що схильність до своєрідної лінгвальної гри з одночасним уникненням витрати зусиль на дійсне осмислення запропонованого зоонімічного стимулу є властивими для носіїв всіх трьох мов.

По-четверте, розбіжність спостерігаємо у дуже низькій кількості загадкових реакцій в україномовних реципієнтів (3,8 %), що можемо пояснити схожістю асоціативних тезаурусів як Експериментатора-1, так і Експериментаторів-2, тобто спільним місцем проживання, навчання, праці, близьким віком експериментатора та реципієнтів. Низький показник кількості синонімічних реакцій (4 %) при надвисокому гіперонімічних (56,6 %) дорівнює таким показникам у інших мовах. Цікавим також виявилися надто високий рівень квалітативних реакцій (20,2 %) в українській мові та каузальних в англійській (7 %), що може бути зумовлено кордоцентричністю української та раціоцентричністю англійської мов.

Література

1. Бутенко Н. П. Словник асоціативних норм української мови / Н. П. Бутенко. — Л. : Вища школа, 1979. — 120 с.
2. Бучко Д. Словник української ономастичної термінології / Д. Бучко, Н. Ткачова. — Харків : Ранок, 2012. — 256 с.
3. Голев Н. Д. Единство онтологического и ментального бытия топонимической системы (к проблематике когнитивной топонимики) / Н. Д. Голев, Л. М. Дмитриева // Вопросы ономастики. — Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2008. — № 5. — С. 5–17.
4. Караулов Ю. М. Показатели национального менталитета и ассоциативно-вербальной сети / Юрий Николаевич Караулов // Языковое сознание и образ мира. — М., 2000. — С. 191–206.

5. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика / Олена Юрїївна Карпенко. — Одеса : Фенікс, 2010. — 158 с.
6. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.15 / Олена Юрїївна Карпенко ; Одеськ. нац. ун-т. — Одеса, 2006. — 416 с.
7. Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики : монографія / Олена Юрїївна Карпенко. — Одеса : Астропринт, 2006. — 325 с.
8. Карпенко О. Ю. Асоціативне визначення семантичного наповнення онімичних концептів / Олена Юрїївна Карпенко. — Горлівка ; Донецьк, 2005. — 17 с.
9. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму) / Р. Кісь. — Львів : Літопис, 2002. — 304 с.
10. Клименко А. П. Вопросы психолингвистического изучения семантики / Клименко А. П. — Мн. : Вышэйшая школа, 1970. — 206 с.
11. Кубрякова Е. С. В поисках сущности языка / Елена Самойловна Кубрякова. — М. : Знак, 2012. — 208 с.
12. Кучерява О. А. Збереження етнічного коду нації у словах-символах (на прикладі асоціативного експерименту) / О. А. Кучерява, Л. І. Прокопенко // Актуальні проблеми менталінгвістики. — Черкаси : Брама, 2003. — Ч. 2. — С. 111–116.
13. Леонтьев А. А. Общие сведения об ассоциациях и ассоциативных нормах / Алексей Алексеевич Леонтьев // Словарь ассоциативных норм русского языка. — М., 1977. — С. 5–16.
14. Мартінек С. В. Український асоціативний словник : у 2 т. / С. В. Мартінек — Т. 1 : Від стимулу до реакції. — Л. : Вид-во ЛНУ, 2007. — 344 с.
15. Неклесова В. Ю. Когнітивна природа власних назв на позначення часу : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Валерія Юрїївна Неклесова; Південно-українськ. нац. пед. ун-т. — Одеса, 2010. — 230 с.
16. Огуй О. Д. Мовна та концептуальна картини світу / Олександр Дмитрович Огуй // Іноземна філологія. — Л., 2012. — Вип. 117. — С. 3–35.
17. Огуй О. Д. Мовна картина світу: проблема організації складників / Олександр Дмитрович Огуй // Мовознавство. — 2013. — № 4. — С. 15–26.
18. Поздняков Д. О. Англomовна вербалізація концепту insanity (на матеріалі словників та художніх текстів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Д. О. Поздняков. — Одеса, 2013. — 20 с.
19. Попова З. Д. Очерки по когнитивной лингвистике / З. Д. Попова, И. А. Стернин. — [3-е изд.] — Воронеж : Истоки, 2003. — 191 с.
20. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. — Полтава : Довкілля-К, 2010. — 844 с.
21. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник / Олена Олександрівна Селіванова. — Полтава : Довкілля-К, 2008. — 712 с.

22. Соколовская Ж. «Картина мира» в значении слов. «Семантические фантазии» или «катехизис семантики»? / Ж. Соколовская. — Симферополь : Таврия, 1993. — 231 с.
23. Титова Л. Н. Психолингвистический анализ словесных ассоциаций в русском и киргизском языках : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Л. Н. Титова. — М., 1977. — 15 с.
24. Ткаченко Г. В. Англомовні хремотоніми як лінгвокогнітивні феномени картини світу : дис. ... канд. філол. наук : спеціальність 10.02.04 / Ганна Володимирівна Ткаченко ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса, 2012. — 236 с.
25. Уфимцева Н. В. Языковое сознание как отображение языковой реальности / *Наталья Владимировна Уфимцева* // Вопросы психолингвистики. — М. : Ин-т языкознания РАН, 2003. — № 1. — С. 102–110.
26. Цвяк Л. В. Психолінгвістичний експеримент як ефективний засіб дослідження семантичного ярусу мови / Л. В. Цвяк // Актуальні проблеми менталінгвістики. — Черкаси : Брама, 2003. — Частина 2. — С. 165–172.
27. Cognitive Toponymy Project. People and Places in Synergy // <http://cogtop.org>
28. Deese G. The Structure of Associations in Language and Thought / G. Deese. — Baltimore : The John Hopkins Press, 1965. — 216 p.
29. Sjoblom Adapting cognitive linguistics in onomastics: Do proper names produce meanings? // http://www.kognitive-sprachforschung.unimuenchen.de/events/2_dgkl/programme/programme_fri/abs_sjoblom.html

Долбина К. Д.

СТРУКТУРА УЗУАЛЬНОГО СКРИПТА ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗОО-НИМИЧНОГО ФРЕЙМА

В статье рассматриваются результаты свободного ассоциативного эксперимента, который был проведен на материале украинского, английского и русского языков. Выделены типы реакций, сформирована структура ассоциативного поля зоонимов-стимулов, установлены ассоциативные гештальтные ядра проанализированных имен собственных.

Ключевые слова: зооним, ассоциативный эксперимент, зоонимичный фрейм, узуальный скрипт, реакция, ассоциативное поле, гештальтное ядро.

Dolbina K. D.

USUAL SCRIPT STRUCTURE OF THE INDIVIDUAL ZOONYMIC FRAME

The article is dedicated to the analysis of the results of the free associative experiment carried out on the material of the Ukrainian, English and Russian languages. Types of reactions were singled out, the structure of the zoonymic stimuli' associative field was formed, associative gestalt cores of the analyzed proper names were established.

Key words: *zoonym, associative experiment, zoonymic frame, usual script, reaction, associative field, gestalt core.*